

Cím 1053 Budapest, Fejér György utca 10. I. emelet 3. a.
Telefon 061 354-1073
Fax 061 302-0194
E-mail info@esoember.hu
Honlap www.aosz.hu
Adószám 19025915-1-41

Iktatószám: KI-1/2019
Budapest, 2019. január 14.

Fülöp Attila
szociális ügyekért és társadalmi felzárkózásért felelős államtitkár
Szociális Ügyekért és Társadalmi Felzárkózásért Felelős Államtitkárság
Emberi Erőforrások Minisztériuma
1054 Budapest, Báthory u. 10.
telefon: 795-1200
attila.fulop@emmi.gov.hu

Az Autisták Országos Szövetségének javaslatai a Fogyatékossgal élő személyek számára ápolást-gondozást nyújtó szociális intézményi férőhelyek kiváltásáról szóló 2017-2036 évekre vonatkozó hosszú távú koncepció felülvizsgálatához

Az Autisták Országos Szövetsége nagy örömmel vette felkérését a „Fogyatékossgal élő személyek számára ápolást-gondozást nyújtó szociális intézményi férőhelyek kiváltásáról szóló 2017-2036 évekre vonatkozó hosszú távú koncepció” felülvizsgálatára vonatkozóan.

Magyarország Kormánya nagy lépést tett az intézményekben élő fogyatékos személyek méltó életének megteremtése terén a kiváltási folyamat vállalásával. A közel 10 000 fő kiváltását célzó folyamat azonban csak akkor lehet sikeres, ha komoly szakmai felkészültséggel, széleskörű szakmai – érdekvédelmi – kormányzati együttműködéssel valósul meg, komoly felelősség mindannyiunk számára.

Észrevételek, javaslatok:

- A koncepció nem tér ki a kiváltási folyamat megtervezéséhez szükséges **felmérések**, adatgyűjtések szükségességére. A megvalósítás eddigi szakaszának tanulságai arra mutatnak rá, hogy az egyes operatív lépések ennek következtében csak részben reagálnak a valós helyzetre. A kiváltási folyamat eredményességét alapvetően meghatározza a pontos helyzetelemzés, a jelenlegi szolgáltatások rendszerének és minőségének, a kiváltásban résztvevő személyeknek, az erőforrásoknak a pontos ismerete. Mindez a pontos **tervezés** alappillére, ezért a koncepciónak rendelkeznie kell erről és erre kell felépülnie a teljes folyamatnak.
- **A fogyatékos személyek heterogenitása** fejezet: a fogyatékos személyek nem csak életkorban, életformában különböznek egymástól. A legfontosabb különbség a fogyatékossg típusa és a képességek szintje. A fogyatékossg típusához és a képességek szintjéhez mérten lehet egyéni és szakszerű támogatás nyújtani, e nélkül az intézményekben élő fogyatékos személyek csak egy csoportjának esetében beszélhetünk a CRPD-ben foglalt

jogok érvényesüléséről. Az alacsonyabb képességprofillal élő, vagy speciális szükségletű célcsoportok egyértelműen vesztesei voltak a kiváltás eddigi szakaszának. Bár gyakran fókuszál a koncepció az egyéni igényekre, a szükségletek szerinti támogatásra, de valójában a megoldások nem egyénre szabottak. Ennek írásba foglalása rendkívül fontos, hogy ne a képességektől, vagy a fogyatékoság típusától függjön a jogok érvényesülése, hanem mindenki az egyéni szükségletei szerint kapja a meg a támogatást annak érdekében, hogy a kiváltási folyamat részese lehessen.

- A jelenleg hatályos koncepció az új **Cselekvési Terv** kialakítása helyett a folyamat alapvetéseit tartalmazó stratégia átdolgozását tartja szükségesnek. A koncepciónak egyértelműen meg kell fogalmaznia, hogy a megvalósításhoz részletes Cselekvési Tervnek kell készülnie, mely felméréseken, helyzetelemzésen alapul, rendszerezi a megvalósítás egyes lépéseit, ütemezi a feladatokat, határidőket, hozzárendeli a forrásokat és a felelősöket. A Cselekvési Terv alapján a folyamat átlátható, monitorozható, szükség esetén korrigálható. A folyamatot kísérő, támogató TÁRS projekt a cselekvési tervben megfogalmazott feladatok megvalósításában játszhat szerepet.
- A kiváltási folyamatot kísérő független **kutatás** biztosítja a folyamat hatékonyságát és lehetőséget ad annak mérésére. A kutatást a folyamattól függetlenül kell végezni annak érdekében, hogy valós visszajelzést adjon és hatékonyra tegye a folyamatot és biztosítsa a fogyatékos emberek érdekeinek érvényre jutását.
- A koncepció fő fókusza a jelenleg intézmények lebontásából adódó célcsoport. A kiváltási folyamat célja családban maradás, a család megtartó erejének növelése, a már intézményben élő fogyatékos személyek esetében a természetes támogató környezetbe való visszatérés lehetőségének megteremtése, vagy a természetes kapcsolatrendszer bővítése. Az intézményi ellátás családi és közösségi alapú alternatíváinak megteremtése a teljes lakosság igényeire reagálva kell megszületnie. Minden fogyatékossgal élő társunk érdekelt abba, hogy létrejöjjön az egyéni igényekre és szükségletekre reagáló, közösségi alapú szolgáltatásokra épített önrendelkező, emberi méltóságot elismerő, minőségi élet lehetősége. Ennek érdekében **a szolgáltatások feltérképezése, azok bővítése, új, innovatív és hiánypótló szolgáltatások létrehozásának ösztönzésére** van szükség (állami és nem állami szektorban egyaránt), mely megelőzi az intézménytelenítési szakaszt. Így az intézmények lebontásának időszakában már valós alternatívák állnak rendelkezésre fogyatékos társainknak a választáshoz, megteremtve a társadalmi részvétel lehetőségét és elősegítve a társadalom befogadó attitűdjének kialakulását.
- A koncepció egyáltalán nem tér ki arra, hogy a kiváltás több szakterületet érintő kérdés. A **közszolgáltatásokhoz való egyenlő esélyű hozzáférésnek** meg kell valósulnia az intézményekben élő társaink esetében is minden szolgáltatási területen. Kulcsfontosságú területek az oktatás, az egészségügy, a közlekedés, a foglalkoztatás, a képzés, de szükséges az együttműködés azokkal a tárcákkal is, akikre hat a folyamat, mint pl. támogatott döntéshozatal és a gondnoki rendszer átalakulása, vagy az önkormányzatokkal való együttműködés. Ezért a folyamatot irányító testületnek folyamatosan közös munkát kell megvalósítani az érintett tárcákkal.
- Előzetes kalkulációra van szükség annak érdekében, hogy a mindenkori költségvetésben a megfelelő időben és mértékben álljanak rendelkezésre a források a létrehozott szolgáltatások hosszú távú, **minőséget megtartó fenntartásához**, működtetéséhez. A fenntarthatóságról és a minőség biztosításáról a stratégiának rendelkeznie kell. Javasolt figyelembe venni az „Eszköztár az uniós alapoknak az intézményesített ellátásról a közösségi alapú ellátásra való áttérés céljára történő felhasználáshoz” c. dokumentum iránymutatásait.

- A fogyatékos társaink önrendelkező, önálló életvitelének eléréséhez az igénybe vevő fogyatékossgal élő társaink jelentős részének esetében **fogyatékossg-specifikus fejlesztések, terápiák** átmeneti, vagy folyamatos biztosítása teszi csak lehetővé, hogy jogaik érvényesüljenek. (Ilyen pl. a kommunikációs akadályozottság leküzdése, alternatív kommunikációs lehetőségek megtanítása, hiszen e nélkül nem beszélhetünk társadalmi részvételről, az igények és szükségletek kifejezéséről, jó életminőségről, stb.) Ennek érdekében a szolgáltatásokba és a szabályozásba be kell kerülnie a fejlesztő tevékenységnek, azokat biztosítani kell a teljes átalakítási folyamat, mind a felmérés, mind a felkészítés, mind pedig az új szolgáltatási forma elindítása során, ha szükséges, akkor hosszú távon. A dolgozói felkészítésnek, a szemléletváltásnak az új tudások megszerzése az egyik legfontosabb eleme.
- **A fogyatékossgal élő emberek érdekeinek képviseletét** a teljes folyamat során biztosítani kell. A fogyatékossgal élő embereket képviselő szervezeteket a tervezéstől az utánkövetésig a teljes folyamatba be kell vonni. Az érdekképviseleti szervezetek a kiváltási folyamat során számos operatív tevékenység megvalósítói lehetnek (fogyatékossgal élő emberek és családjaik igényeinek, szükségleteinek felmérése, a megvalósítók érdekvédelmi támogatása tanácsadással, a helyi közösség befogadó attitűdjének kialakításában, a kommunikációban való aktív szerepvállalás, stb.), erőforrásaikat meg kell erősíteni, hogy a teljes folyamat aktív szerepvállalói lehessenek.
- A kiváltási folyamat előkészítését, megtervezését, folyamatos koordinációját biztosítani kell. Az **Intézményi Férőhelykiváltást Koordináló Konzultációs Országos Testület** koncepcióban leírt szerepe, feladata, hatásköre elnagyolt, a valós tevékenysége az elmúlt időszakban kizárólag szakmai tervek véleményezésére korlátozódott. Javasoljuk az IFKKOT átalakítását. Feladatai közé tartozzon a teljes folyamat előkészítése, megtervezése, folyamatos koordináció, a széleskörű együttműködések, egyeztetések bonyolítása, operatív módon koordinálja végig a kiváltási folyamatot, melyhez kellő felhatalmazást, az operatív megvalósításhoz anyagi és emberi erőforrásokat kap. A fogyatékossgal élő emberek érdekképviseleti szervezetei (AOSZ, ÉFOÉSZ, SINOSZ, MEOSZ, MVGYOSZ, SVOE, PÉF), az AJBH delegáltja, az SZGYF vezetője legyenek mindenképpen a tagjai. Az IFKKOT ilyen jellegű működése a folyamatot transzparenssé teheti és lehetőséget biztosít a monitoring biztosítására, valamint megfelel az Európai Unió ajánlásokban megfogalmazott koordinációs platformnak.

Tisztelt Államtitkár Úr!

2018. augusztus 14-én a FESZT 4 tagszervezetének képviselői (MVGYOSZ, MEOSZ, SVOE, AOSZ), az SZGYF főigazgatója és az FSZK ügyvezetője levelet küldtek államtitkár úrnak a koncepció felülvizsgálatára vonatkozóan. Közös levelünk összefoglalta a legfontosabb indokokat:

1. **Felmérés:**

- kiváltandó nagylétszámú, fogyatékos személyek lakhatását biztosító **intézményekben élő személyekről**, mely kitér a fogyatékossg típusára, a képességek szintjére, az életkorra,
- az elérhető **alapszolgáltatásokról**, azok befogadó kapacitásáról, attitűdjéről, valamint a települések akadálymentességéről,
- jelenleg **elérhető szakmai szolgáltatásokról** (pl. jelnyelvi tolmács szolgáltatás, stb.),

- futó, vagy tervezett szakmai támogató **projektekről**.

Felmérés nélkül nem határozhatóak meg pontosan a célok és feladatok. Az elmúlt időszakban számos vitát a felmérés hiánya eredményezett.

2. Előkészítés:

A CRPD 19. cikkelyében megfogalmazott célok eléréséhez nem elegendő a források hozzárendelése.

- A kiváltás előkészítésének egyik meghatározó tényezője egy jól felépített **kommunikációs kampány**, mely megelőzi a fogyatékossgal élő emberek megjelenését a társadalomban. A korábbi, elrejtő szemlélet azt eredményezte, hogy ösztársadalmi szinten nincsenek ismeretek a fogyatékossgal élő emberekről. A mai társadalmi attitűdre az ismeretlentől való félelem és tiltakozás a jellemző, melyet az emberi jogok elismerésén alapuló társadalmi szemléletre akarunk váltani. Ez csak jól átgondolt és felépített, ösztársadalmi szintű, folyamatos kommunikációs kampánnyal lehetséges. Ennek elmaradása a fogyatékossgal élő társaink társadalmi elfogadását lehetetlenítik el.
- Szükséges **áttekinteni** azokat a **rendszereket**, melyek a fogyatékossgal élő személyek önrendelkező életének támogatását (gondnoksági rendszer – támogatott döntéshozatal) és a jogaik gyakorlását, érdekeik védelmét hosszú távon biztosítják, ellenőrzik (ellátott jogi képviselési rendszer). Több olyan rendszer is azonosítható, melyek működése évtizedes berögződéseken alapul és nem alkalmas az emberi jogok gyakorlására, az emberi méltóság elismerésén alapuló új életformát biztosító szolgáltatói rendszerek támogatására (pl. szakhatóságok)

3. Tervezés és megvalósítás:

Felmérésre alapozva tervezhető meg pontosan az a kiváltási folyamat, mely valós válaszokat ad az intézményekben fogyatékossgal élő társaink szükségleteire és elvezet az elérni kívánt önrendelkező, autonóm életvitelt támogató szolgáltatói rendszerek eredményes kialakításához. A kiváltási koncepciót pontosan tervezett és összehangolt megvalósítási folyamatnak kell követnie, ezért a **felmérésen alapuló cselekvési tervet kell készíteni**. Az elmúlt időszakban egyértelműen tapasztalható volt a tervezés és a folyamat összehangolásának hiánya. Cselekvési terv lehetőséget ad a különböző szempontok beépítésére, a koherens megvalósításra, transzparensé és monitorozhatóvá teszi a kiváltási folyamatot. A cselekvési terv lehetőséget biztosít arra is, hogy a nem közvetlenül a kiváltáshoz tartozó, de arra hatást gyakorló egyéb tényezőket is figyelembe vegyen és proaktívan reagáljon arra.

4. Széles körű szakmai egyeztetések:

Magyarország Kormánya évtizedes adósságot törleszt a jelenleg futó kiváltási folyamatok megvalósításával, mely hatalmas lehetőség a fogyatékossgal élő társaink életében, ugyanakkor hatalmas felelősség is. A sikeres kiváltás feltétele, és közös érdekünk, hogy **széles körben transzparenssé, érhetővé váljék a cél és a folyamat**, hogy a különböző szereplők érdeklődése, javaslata, tapasztalata és tudása fogyatékossgal élő társaink érdekében becsatornázásra kerüljenek. Javasoljuk, hogy a kiváltás múltjában, nemzetközi tapasztalataiban jártas szakértők, a különböző fogyatékossgakat jól ismerő szakemberek, a hiányosságokra reagáló szakterületek képviselő és a kommunikációt megvalósító szakértők rendszeresen és közösen gondolkodjanak. A rendszeres, közös gondolkodás platformja lehet az IFKKOT.

5. Fenntarthatóság:

Hatástanulmány készítésével biztosítható a kialakításra kerülő korszerű szociális ellátórendszer biztonságos, magas szakmai színvonalú működtetése. A diverzitás színes ellátórendszer kialakítását és ahhoz illeszkedő differenciált finanszírozást igényel. A hatástanulmány a cselekvési tervvel összhangban tervezhetővé és bejósolhatóvá teszi a Magyar Kormány számára, hogy a kialakításra kerülő korszerű ellátórendszert hosszú távon, magas szakmai színvonalon, biztonságosan tudja működtetni.

6. Javaslat az Intézményi Férőhely Kiváltást Koordináló Országos Testület összetételére:

A kiváltási koncepció felülvizsgálata és a cselekvési terv tisztázhatja az egyes szereplők és testületek szerepét, feladatát, felelősségét, annak megfelelően az összetételét. A „Semmit rólunk nélkülünk!” elv értelmében **az IFKKOT rendes, szavazati joggal bíró tagjai közé kell venni a hat országos fogyatékosügyi érdekvédelmi szervezet képviselőit (ÉFOÉSZ, MEOSZ, SINOSZ, MVGYOSZ, AOSZ, SVOE)**. Ugyanakkor az IFKKOT operatív működése érdekében a testület tagságának létszámát és ezzel együtt jelenlegi tagjait megfontolásra javasoljuk.

7. Javaslat az EFOP 2.2.5. felülvizsgálatához:

Az egyeztetés résztvevői egyetértettek abban, hogy a koncepció felülvizsgálata alapjaiban meghatározza a megvalósítást biztosít pályázati felhívás tartalmát és részleteit. Javasoljuk, hogy az **EFOP 2.2.5. felülvizsgálatára a koncepció felülvizsgálatát követően kerüljön sor.**

Az Autisták Országos Szövetsége köszönetét fejezi ki, hogy az érdekvédelmi szervezetekkel való partnerségben lehetőséget kapott a kiváltási koncepció véleményezésére.

Tisztelettel:

Kővári Edit
elnök